

Економічні науки

УДК 339.97

Шнирков Олександр Олександрович

кандидат економічних наук, доцент кафедри світової економіки

Державний торговельно-економічний університет

Shnyrkov Oleksandr

Candidate of Economic Sciences,

Associate Professor of the Department of World Economy

State University of Trade and Economics.

ORCID: 0000-0002-2493-4284

Мельник Святослав Юрійович

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»

з міжнародної економіки

Державного торговельно-економічного університету

Melnyk Svyatoslav

Master's degree Student in the educational program International Economics

State University of Trade and Economics

ORCID: 0009-0007-1848-1868

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ США ТА ЄС НА

РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ РФ

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF ECONOMIC SANCTIONS OF

THE USA AND THE EU ON THE DEVELOPMENT OF THE

ECONOMICS OF THE RUSSIA

Анотація. Дана стаття присвячена оцінці впливу економічних санкцій США та ЄС на розвиток економіки РФ. Враховуючи важливість міжнародних економічних санкцій, як інструменту регулювання зовнішньої

політики країн, проблематика дослідження наслідків їх накладання на економіку росії як для країни, котра посягнула на суверенітет України та на її цілісність, через що й було накладено санкції США та країнами ЄС. Тому на основі даних фінансової служби США, Єврокомісії та різноманітних інформаційних джерел міжнародних організацій та ЄС розглянуто вплив та наслідки для російської економіки, котрі стали помітними одразу, і на даний момент не розглядаються довгострокові прогнози, а лише оцінка явищ наявний саме зараз. Оцінка цих явищ є важливою, оскільки наочно демонструється скільки буде коштувати економіці країни-агресора посягання на цілісність України та порушення міжнародних норм.

Метою даної статті є розкриття стану та оцінка наслідків вплив економічних санкцій, викладених США та Європейським Союзом, на розвиток секторів та галузей рф, а також економіки країни в цілому.

В статті було використано методи аналізу та синтезу, порівняння, групування та систематизації, елементи інституційного підходу.

В статті визначено, що накладання міжнародних економічних санкцій США та ЄС після подій 24 лютого 2022 року значно підірвало економіку рф та знизило її позиції на міжнародній арені. Розглянуто наслідки впровадження економічних санкцій США та країнами ЄС на рф, зокрема щодо негативного впливу на економічний розвиток та функціонування економіки в цілому.

Також в статті зазначається, що санкції негативно вплинули на курс рубля, інвестиційний клімат країни, зовнішню торгівлю (експорт та імпорт деяких категорій товарів), приватний сектор та банківську систему. Також, в зв'язку з ситуацією в Україні та санкціями, нарощуються суперечності між рф та заходом щодо позицій та присутності рф у міжнародних організаціях.

У підсумку автор дає висновок щодо стану економіки рф та їх наслідків після початку повномасштабного вторгнення рф в Україну 2022 року, та санкцій котрі були впроваджені щодо росії.

Ключові слова: міжнародні економічні санкції, економічний розвиток, інфляція, зовнішня торгівля.

Summary. *This article is devoted to the assessment of the impact of US and EU economic sanctions on the development of the Russian economy. Taking into account the importance of international economic sanctions as a tool for regulating the foreign policy of countries, the issue of researching the consequences of their imposition on the economy of Russia as a country that encroached on the sovereignty of Ukraine and its integrity, due to which the USA and EU countries imposed sanctions. Therefore, on the basis of the data of the financial service of the USA, the European Commission and various information sources of international organizations and the EU, the impact and consequences for the Russian economy, which became noticeable immediately, were considered, and at the moment long-term forecasts are not considered, but only the assessment of the phenomena available right now. The assessment of these phenomena is important, as it clearly demonstrates how much it will cost the economy of the aggressor country to encroach on the integrity of Ukraine and violate international norms.*

The purpose of this article is to reveal the state and assess the impact of the economic sanctions imposed by the United States and the European Union on the development of sectors and industries of the Russian Federation, as well as the country's economy as a whole.

The article used the methods of analysis and synthesis, comparison, grouping and systematization, elements of the institutional approach.

The article determined that the imposition of international economic sanctions by the USA and the EU after the events of February 24, 2022

significantly undermined the economy of the Russian Federation and lowered its position in the international arena. The consequences of the introduction of economic sanctions by the USA and the EU countries on the Russian Federation, in particular regarding the negative impact on economic development and functioning of the economy as a whole, are considered.

The article also notes that the sanctions had a negative impact on the ruble exchange rate, the country's investment climate, foreign trade (export and import of certain categories of goods), the private sector and the banking system. Also, in connection with the situation in Ukraine and sanctions, contradictions between the Russian Federation and the West regarding the positions and presence of the Russian Federation in international organizations are increasing.

In the end, the author gives a conclusion about the state of the economy of the Russian Federation and their consequences after the beginning of the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine in 2022, and the sanctions that were implemented against Russia.

Key words: *international economic sanctions, economic development, inflation, foreign trade.*

Вступ. Санкції - це засіб не фізичного та не насильницького впливу на зовнішню політику інших країн, це один із «мирних» методів впливу на іншу державу, який має на меті змінити її політику, не вступаючи в пряму конфронтацію.

Після початку повномасштабного вторгнення рф на територію України, однієї з найбільш значущих подій останнього десятиліття для всього світу, яка вплинула на кожну країну світу та на світову економіку в цілому, цивілізований світ мав певну реакцію, особливо США та ЄС. Сполучені Штати та країни ЄС розробили та впровадили низку санкцій на країну-агресора з метою економічно тиску та впливу на зовнішню політику рф. Санкції стали справжнім викликом для російської економіки та

негативно вплинули на більшу частину секторів економіки, торгівлю, бізнес та добробут населення країни.

Аналізуючи макроекономічні ефекти від накладання санкцій, можна зробити висновок, що на даний момент вони мали досить руйнівний характер та істотно вплинули на економіку рф, але наразі досить важко робити будь-які прогнози щодо подальшого економічного розвитку росії, адже наслідки такого економічного тиску можуть бути непередбачуваними. Але вже минуло більше року після накладання жорстких пакетів санкцій, тому прямо зараз можна аналізувати певні висновки за цей період. Наразі дискусійними питаннями є: підсумування втрат російської економіки після введення санкцій США та ЄС, економічний розвиток рф в умовах жорстких санкцій, доля національної валюти рф, позиції країни на світовій арені, чи ефективні взагалі економічні санкції в ситуації, коли мова йде про порушення міжнародних норм та законів і чи достатньою є реакція США та ЄС у випадку, коли росія зробила неприпустимий крок для світової спільноти, спричинивши найбільший військовий конфлікт в Європі за останні десятиліття. Це стало глобальним викликом для всього цивілізованого світу, а також для ЄС та США, чії економічні санкції ми і будемо досліджувати.

Постановка завдання. Розвиток економіки рф після накладання міжнародних економічних санкцій наразі є однією з найактуальніших наукових проблем, яку досліджують світові аналітики та економісти. У зв'язку з зовнішньою політикою росії, котра є абсолютно не прийнятною для цивілізованого світу, на неї почали активно накладати санкції, які спричинили низку негативних економічних наслідків. Проблематика наслідків санкцій на економіку рф найбільш точно та яскраво розкривається в працях вітчизняних [1-3] та зарубіжних вчених [9], а також демонструється в звітах офіційних інформаційних джерел [4-8; 10-11]. Різноманітні дослідження вказують на те, що тематика впливу міжнародних

економічних санкцій, особливо США та ЄС, вимагає більш точного висвітлення впливу різних чинників.

Наразі серед досліджень у цій сфері потребують вирішення питання щодо оцінки коротко- та довгострокових наслідків впровадження санкцій на економіку рф, адже наслідки такого тотального вигнання та ізолювання країни від всього світу можуть бути досить різноманітними і непередбачуваними. Також важливим питанням є подальший економічний тиск на рф задля підтримки та приближення перемоги України.

Результати. Економічні санкції є інструментом, яким користуються економічно розвинуті країни для впливу на поведінку інших держав, демонстрації свого лідерства та спонукання до проведення соціальних або політичних змін в цих країнах [3].

Мета економічних санкцій США та ЄС (котрі були накладені у відповідь на повномасштабне вторгнення країни-агресора в Україну та доповнюють санкції 2014 року) проти росії - це завдати серйозних наслідків для економіки росії та створити перешкоди за допомогою обмежувальних заходів у вигляді санкції, а саме : економічні санкції та візові заходи, також вони включають індивідуальні санкції спрямовані проти осіб, відповідальних за підтримку, фінансування чи здійснення дій, для країни, підприємств та людей, що діють в протиріччі з територіальною цілісністю, суверенітетом та незалежністю України, або ті, хто отримує користь від таких дій [4].

Звісно, що даний акт ворожого захоплення суверенної держави не міг обійтися без уваги цивілізованого світу і міжнародними організаціями в тому числі. Хоч Захід і не надав повноцінної підтримки Україні у військовій сфері, але Україна отримала допомогу у вигляді міжнародних економічних санкцій, які мають руйнівний вплив на економіку рф [1].

Санкції ЄС проти росії застосовувалися в таких сферах:

– Щодо фізичних та юридичних осіб, а саме: замороження активів, заборона фінансування та, додатково для фізичних осіб, заборона подорожей.

– ЄС заборонив рф користуватися ринками капіталу, котрі збільшують вартість запозичених коштів для юридичних та фізичних осіб, що підпадають під санкції, та поступово знищує умови для продовження діяльності промисловості росії.

– ЄС блокує резерви росії в іноземній валюті, які зберігались в ЄС. Також ЄС від'єднав основні російські банки від системи SWIFT. Цей захід швидкий та ефективний спосіб для перешкодження транзакцій російським банкам у всьому світі.

– Заборона імпорту всього вугілля та його різновидів з росії.

– Тотальна заборона на імпорт сирої нафти з росії, що доставлена морськими шляхами і нафтопродуктів. Ця заборона дає час для перехідного періоду, щоб дати змогу галузі та глобальним ринкам перебудуватися під нові реалії, і в той самий час цей виняток дає змогу поступово відмовитися від російської нафти. Це дає змогу Європейському Союзу забезпечити альтернативу і мінімізувати вплив на ринок світової нафти.

– G7 і всі країни Європейському Союзу встановили максимальну закупівельну ціну у 60 доларів за барель. Це було запроваджено для того, щоб ще більше зменшити доходи рф, збереженню світових ринків енергоносіїв і в протидії інфляції і забезпечення сталих витрат на енергоносії.

– Підсилено й збільшено область контролю за експортом товарів подвійного призначення, які націлені на вразливі частини ВПК рф, і зменшення доступу до дуже важливих передових технологій.

– Збільшення списку юридичних осіб на котрі накладаються санкції і до яких застосовуються обмеження, включно з компаніями, які працюють у військовий та оборонних галузях, що підтримують вторгнення.

– З 15.03.2022 Європейський Союз з G7 та з іншими партнерами вже не відносяться до рф як до держави з найбільшим сприянням, що є в правилах та визначеннях СОТ, що позбавляє привілеїв в торгівлі, котрі дає Світова організація торгівлі.

– ЄС не став збільшувати тарифи на імпорт та експорт, а ввів санкції, які забороняють експорт та імпорт деяких категорій товарів.

– Європейський Союз з G7 заборонили імпорт алмазів з рф, щоб зменшити доходи рф, шляхом обмеження торгівлі та використання алмазів, видобутих, оброблених або вироблених в росії [5].

Також існують протиріччя між країнами ЄС щодо впровадження санкцій проти російської атомної енергетики. Країни Балтії та Польща наполягають на включенні російської атомної енергетики до нового пакету санкцій, щоб обмежити інвестиції в цій сфері до рф та заборонити укладання нових контрактів з «Росатомом», але наразі домогтися згоди з цього питання між всіма країнами ЄС досить складно [9].

Від початку неспровокованої війни росії проти України Сполучені Штати запровадили широкі санкції, експортний контроль та інші економічні заходи. Починаючи з лютого 2022 року, ці заходи ускладнюють і роблять дорожчим для Кремля отримання капіталу, матеріалів, технологій та підтримки, необхідних йому для продовження своєї агресивної війни [6].

Санкції США проти росії застосовувалися в таких сферах, а саме:

– З лютого 2022 року Управління з контролю за іноземними активами (OFAC) Міністерства фінансів США додало понад 2500 пов'язаних з росією осіб до Списку спеціально визначених громадян та заблокованих осіб (SDN), включаючи приблизно 2400 фізичних та юридичних осіб, 115 суден та 19 літальних апаратів.

– До списку потрапили вищі посадові особи російського уряду, включно з президентом Володимиром Путіним, заможні люди, статки яких пов'язані з російською державою, лідери прибуткових секторів економіки та прихильники військово-промислового комплексу.

– Понад 80% банківського сектору росії за розміром активів перебувають під санкціями США, включно з 10 найбільшими банками, що належать росіянам. Під санкції потрапили всі члени російської Державної Думи (450) і Ради Федерації (170), а також 47 російських губернаторів.

– OFAC додав до Списку SDN понад 600 об'єктів, пов'язаних з російським військово промисловим комплексом, включаючи найбільші російські компанії-виробники військової техніки, такі як Державна корпорація "Ростех", АТ "Корпорація "Тактичні ракети" і ВАТ "НПК "Техмаш", а також постачальників ключових ресурсів з третіх країн.

– Крім того, до списку потрапили понад 60 членів сімей російських еліт. Переміщення або приховування грошей через членів сім'ї є відомою практикою тих, хто намагається уникнути санкцій.

– OFAC визначив майже десяток секторів економіки російської федерації, що дозволяє накладати санкції на будь-яку фізичну чи юридичну особу, яка працює або працювала в цих секторах, і розширює можливості Сполучених Штатів швидко накладати додаткові економічні витрати на росію за обрану нею війну в Україні. Сектори включають металургію та гірничодобувну промисловість, квантові обчислення, бухгалтерський облік, створення трастів і корпорацій, управлінський консалтинг, аерокосмічну, морську промисловість, електроніку, фінансові послуги, технології, оборонну промисловість та пов'язані з нею матеріальні ресурси.

– В приватному секторі повідомленнями, понад 1 000 іноземних компаній припинили або скоротили свою діяльність у росії з початку війни, що призвело до пригнічення інвестиційної та промислової активності.

– В плані багатосторонніх зусиль, багатостороння Робоча група з питань російських еліт, довірених осіб та олігархів (REPO), до складу якої входять міністри фінансів, юстиції, внутрішніх справ і торгівлі Австралії, Канади, Франції, Німеччини, Італії, Японії, Великої Британії, США та Європейської комісії, заморозила активи Центрального банку росії на суму близько 300 мільярдів доларів [6].

Отже, санкції ЄС та США впливають на економіку росії наступним чином.

Санкції та експортний контроль стали ключовим чинником значного падіння виробництва, особливо у секторах військового призначення, зокрема в автомобілебудуванні, аерокосмічній галузі та електроніці.

Недосконалі спроби паралельних механізмів імпорту та заміщення з боку російських союзників не мали успіху і можуть обмежити майбутнє зростання. Всі ці фактори відобразилися на економічному зростанні країни, про що свідчить темп зростання ВВП рф (Рис 1). В 2022 році спостерігається негативна тенденція до зростання реального ВВП: -3.9% в 2022 році в порівнянні з 4.7% в 2021. Також росія втратила близько 85 млрд доларів прибутку через встановлення максимальної закупівельної ціни на нафту.

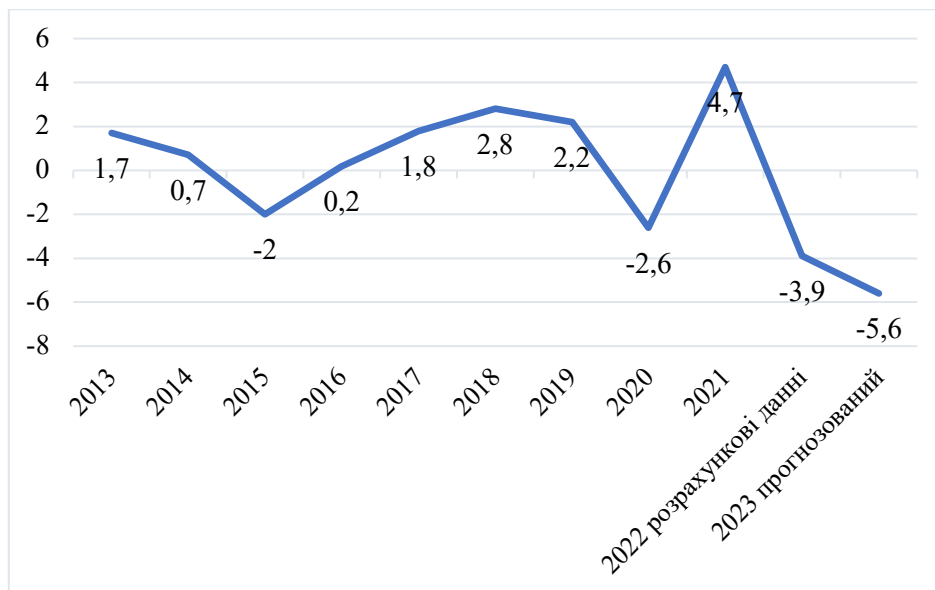

Рис. 1. Приріст реального ВВП росії

Джерело: розроблено автором на основі [8; 10; 11]

Економічні санкції ЄС та США також мали вплив і на зростання інфляції в країні (Рис. 2): порівнюючи з 6.4% у 2013 до 12.1% у 2022 році.

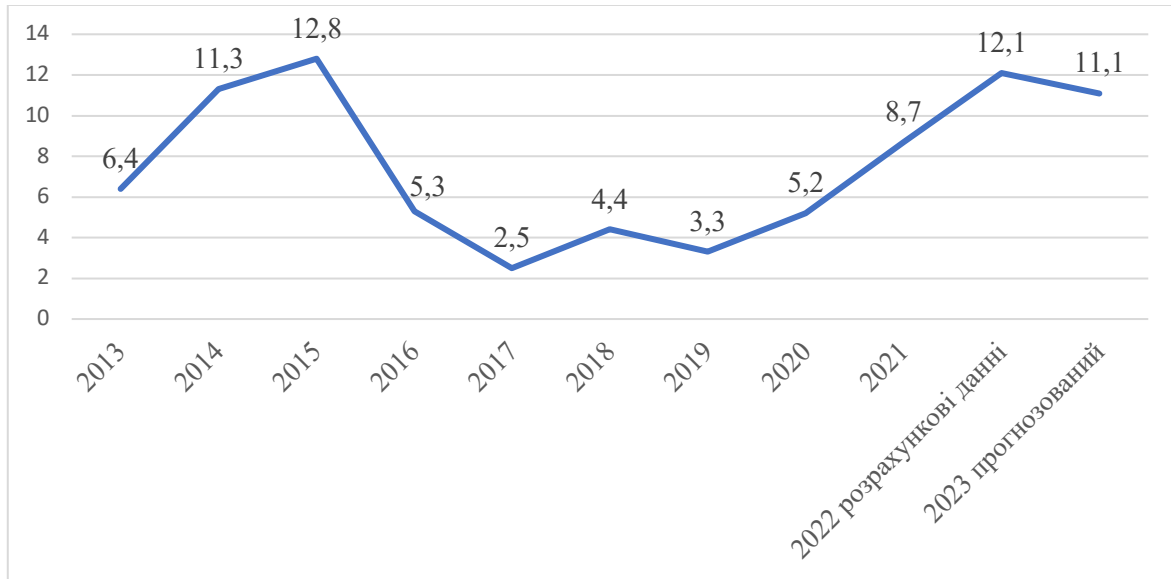

Рис. 2. Інфляція споживчих цін

Джерело: розроблено автором на основі [11]

Із запровадженням санкцій РФ перейшла в стан економічних шоків, і через це російський рубль почав стрімко знецінюватись (Рис. 3). Одним з чинників такого стрімкого знецінення рубля також є обмеження цін на нафту для російського експорту.

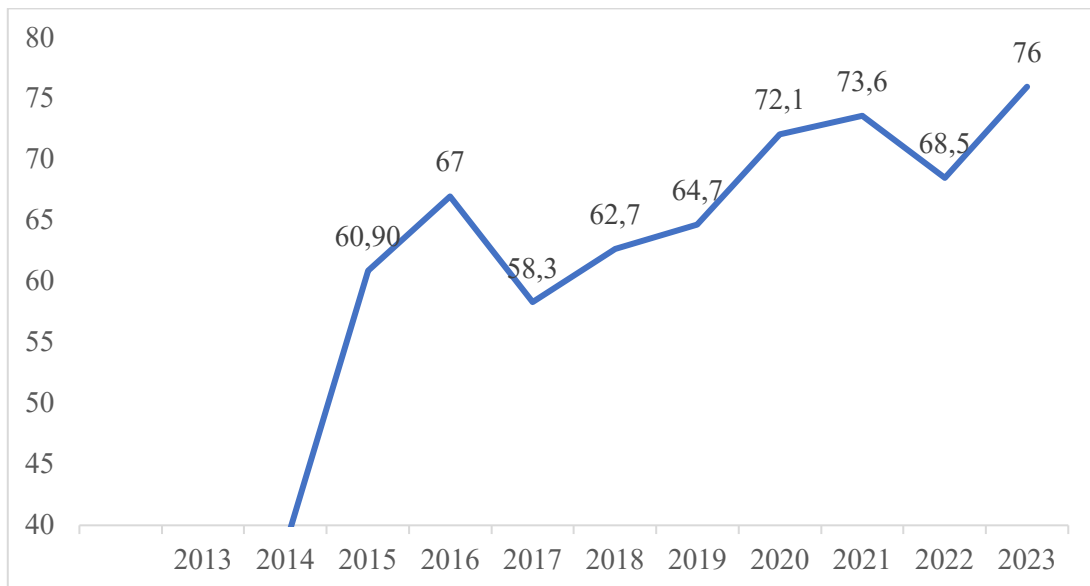

Рис. 3. Середній курс рубля до долара

Джерело: розроблено автором на основі [7]

Також санкції негативно вплинули і на соціальний добробут населення рф - стрімко зросли масштаби бідності населення країни: у 2022 році майже кожен 7 росіянин знаходиться за межею бідності [10].

Висновки. Після проведення оцінки впливу економічних санкцій ЄС та США на економіку рф можна зробити наступні висновки:

- Наразі проблематика дослідження впливу впровадження економічних обмежень з боку ЄС та США на економіку рф як на країну, яка розпочала найбільшу війну в Європі за останні десятиліття та зазіхнула на суверенітет України, є дуже актуальною, має не лише теоретичне, але й практичне значення;

- Виявлено, що найбільш відчутній вплив від санкцій ЄС та США на економічну динаміку рф був у короткостроковому періоді, але російська економіка стрімко почала оговтуватися від економічного удару з боку західних країн та досить швидко адаптувалася до нових обмежень, що явно прослідковується в динаміці ВВП країни та відношенні курсу національної валюти до долара США.

- Порушення правових етичних та моральних норм призвело до того, що з початком повномасштабного вторгнення рф в Україну на Росію накладено безпрецедентну кількість санкцій, котрі безжалісно тиснуть на економіку. І масштаб впливу цих санкцій непомірно більший ніж ті, що були накладені під час анексії АРК та окупації частини Донецької та Луганської області. Але незважаючи на те, що санкції ЄС та США 2022-2023 рр. є набагато жорсткішими за санкції, які були впроваджені з 2014 року, цих заходів може виявитися недостатньо, щоб вплинути на рф належним чином.

- Навіть адаптуючись до наявних обмежень, рф зазнала серйозних економічних втрат після впровадження санкцій: кількість фінансів, котра є в наявності для утримання російської економіки скоротилася на 300 мільярдів доларів через їх блокування, до того ж скорочення доходів від

продажу вуглеводнів, вугілля та інших енергоносіїв доволі помітна і буде й надалі зменшуватися, що не дасть змоги компенсувати витрати на утримання економіки. До цього всього ще й накладається необхідність витратити дуже великі кошти на продовження бойових дій в Україні.

- На жаль, для того, щоб побачити повні наслідки впровадження санкцій на економіку рф потрібні роки – відставання в часі це основний недолік такого методу політичного та економічного тиску на країну. Але наразі, не дивлячись на довгострокову перспективу впливу, санкції залишаються одним з основних та дієвих методів впливу на країни.

Перспективи подальших досліджень полягають в оцінці економічних та геополітичних наслідків для рф війни з Україною з погляду посилення наявних санкцій та накладання нових на російську економіку.

Література

1. Семенко О., Добровольський Ю., Ярмольчик М. та ін. Економічні санкції у сучасному світовому господарстві: монографія. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security"*. 2022. Vol. 12, No. 1. С. 179-197.
2. Шнирков О. І., Філіпенко А. С., Заболоцька Р. О. та ін. ; за ред. Шниркова О.І. Економічні санкції у сучасному світовому господарстві : монографія. К. : ВПЦ "Київський університет". 2019. 239 с.
3. Шнирков О.О. Вплив економічних санкцій США на розвиток економіки росії. 2018. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=1201352838855887555&btnI=1&hl=ru> (дата звернення: 22.04.2023)
4. Consolidated united nations security council. Sanctions list. URL: <https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/un-sc-consolidated-list> (дата звернення: 22.04.2023)

5. G7 Hiroshima 2023. G7 Leaders’ Statement on Ukraine. URL: <https://www.g7hiroshima.go.jp/en/documents/> (дата звернення: 06.06.2023)
6. U.S. Department of the Treasury. Fact sheet: Disrupting and Degrading – One Year of U.S. Sanctions on Russia and Its Enablers. 2023. URL: <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1298> (дата звернення: 22.04.2023)
7. OECD (2023). Exchange rates (indicator). URL: <https://data.oecd.org/conversion/exchange-rates.htm> (дата звернення: 22.04.2023)
8. OECD (2023). Gross domestic product (GDP) (indicator). URL: <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm#indicator-chart> (дата звернення: 22.04.2023)
9. Szulecki K., Overland I. Russian nuclear energy diplomacy and its implications for energy security in the context of the war in Ukraine. *Nature Energy*. 2023. Vol. 8. P. 413–421.
10. The World Bank. World Bank Document. Poverty & Equity Brief. 2023. URL: https://databankfiles.worldbank.org/public/ddpext_download/poverty/987B9C90-CB9F-4D93-AE8C-750588BF00QA/current/Global_POVEQ_RUS.pdf (дата звернення: 22.04.2023)
11. The World Bank. World Bank Document. 2023. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099601304112324242/pdf/IDU03fbee2d9093a1043ac09d230972dc28b890a.pdf> (дата звернення: 22.04.2023)

References

1. Semenکو O., Dobrovolskyi Yu., Yarmolchuk M. and others. Economic sanctions in to the modern world economy: a monograph. *Journal of*

Scientific Papers "Social Development and Security", Vol. 12, No. 1. 2022.
P. 179-197.

2. Shnyrkov O. I., Filipenko A. S., Zabolotska R. O. and others ; under the editorship Shnyrkova O.I. Economic sanctions in the modern world economy : monograph. K. : "Kyiv University" VOC. 2019. 239 p.
3. Shnyrkov O.O. The impact of US economic sanctions on development economy of Russia. 2018. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=1201352838855887555&btnI=1&hl=ru> (Accessed on 22 April 2023)
4. Consolidated united nations security council. Sanctions list. URL: <https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/un-sc-consolidated-list> (Accessed on 22 April 2023)
5. G7 Hiroshima 2023. G7 Leaders' Statement on Ukraine. URL: <https://www.g7hiroshima.go.jp/en/documents/>(Accessed on 6 June 2023)
6. U.S. Department Of The Treasury. Fact sheet: Disrupting and Degrading – One Year of U.S. Sanctions on Russia and Its Enablers. 2023. URL: <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1298> (Accessed on 22 April 2023)
7. OECD (2023). Exchange rates (indicator). URL: <https://data.oecd.org/conversion/exchange-rates.htm> (Accessed on 22 April 2023)
8. OECD (2023). Gross domestic product (GDP) (indicator). URL: <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm#indicator-chart> (Accessed on 22 April 2023)
9. Szulecki K., Overland I. Russian nuclear energy diplomacy and its implications for energy security in the context of the war in Ukraine. *Nature Energy*. 2023. Vol. 8. P. 413–421.
10. The World Bank (2023). World Bank Document. Poverty & Equity Brief. URL: https://databankfiles.worldbank.org/public/ddpext_download/poverty/

987B9C90-CB9F-4D93-AE8C-

750588BF00QA/current/Global_POVEQ_RUS.pdf (Accessed on 22 April 2023)

11. The World Bank (2023). World Bank Document. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099601304112324242/pdf/IDU03fbee2d9093a1043ac09d230972dc28b890a.pdf> (Accessed on 22 April 2023)